

PRINOS KROATISTIČKOJ HISTORIOGRAFIJI

ZBORNİK O MILANU REŠETARU

Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa

(Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 2005.)

U rujnu i listopadu 2004. godine održan je Međunarodni znanstveni skup o Milanu Rešetaru. Skup je s radom započeo u Beču, u Institutu za Slavistiku bečkoga Sveučilišta, a nastavio je u Dubrovniku, u Međunarodnom središtu hrvatskih sveučilišta. Kao rezultat održanoga znanstvenoga skupa, u knjižnom nizu *Hrvatski književni povjesničari* kao deveti zbornik posvećen pojedinom hrvatskom književnom povjesničaru (do sada su objavljeni zbornici o: Mihovilu Kombolu, 1983.¹, 1997.²; Slavku Ježiću, 1997.; Franji Fancevu, 1998.; Tomi Matiću, 1998.; Albertu Haleru, 2000.; Branku Vodniku, 2001.; Ivanu Milčetiću, 2002.; Dragutinu Prohaski, 2003.), objavljen je 2005. godine *Zbornik o Milanu Rešetaru*.

Književni povjesničar, dijalektolog, lingvist i numizmatičar Milan Rešetar, svojom je osebujnom znanstvenom djelatnošću, prema riječima urednika *Zbornika* Tihomila Maštrovića, *doista bio poticajan istraživačima u osvjetljavanju njegova cjelovitog opusa, čime je Zbornik ujedno postao jednom od nezaobilaznih pretpostavki u određivanju Rešetarova mjesta u hrvatskoj filologiji, a napose u književnoj historiografiji* (str. 6.).

Niz radova posvećenih književno-povijesnom dijelu *Zbornika* započinje radom *Milan Rešetar i hrvatski književni jezik* Radoslava Katičića u kojem autor izdvaja Rešetarove radove, relevantne za povijest hrvatskoga književnoga jezika s obzirom na Rešetarovo izrazito filološko poznavanje jezične povijesti. Iako je bio *duboko prožet jezikoslovnim shvaćanjem svojega vremena, koje je određivanje jezičnoga identiteta dopuštalo jedino na temelju genetske klasifikacije organskih govora, što će reći na temelju njihova razvrstavanja po postanju* (str. 9.), Rešetar je *istraživao upravo one tekstove koji su za povijest hrvatskoga književnog jezika nosivi i opisivao ih posebno i pouzdano* (str. 11.).

Govoreći o njegovu prinosu na tom polju, R. Katičić stavlja naglasak na trideset i dvije bibliografske jedinice koje smatra Rešetarovim znatnijim znanstvenim radovima, napominjući da u ovom radu izostavlja brojne recenzije publikacija i tekstova publicističke naravi s obzirom na nepreglednu količinu građe. U razdoblju od 1894. godine do 1952. godine (deset godina poslije Rešetarove smrti) izlaze radovi u kojima Rešetar obrađuje jezik hrvatskih pisaca starijih razdoblja koji su ujedno važni i za razumijevanje pojma

hrvatskoga jezika uopće (str. 12.). R. Katičić posebno napominje da su za istraživanje povijesti hrvatskoga književnoga jezika osobito značajni tekstovi starije hrvatske književnosti objavljeni u Rešetarovim kritičkim izdanjima. *Posao je u velikom zaostatku, a poslanika je malo* (str. 15.), stoga smatra R. Katičić, treba nastaviti i 'oplođivati' Rešetarove istraživačke rezultate.

Tihomil Maštrović u radu *Milan Rešetar i hrvatska književna historiografija* iznosi podatak o popisu 203 Rešetarova rada koja su tiskana do 1930. godine. Međutim autor ukazuje na *novija bibliografska istraživanja koja su pokazala da je taj broj puno veći, naime do kraja 1930. Rešetar je objavio 290 priloga, tako da njegova bibliografija, koliko je dosad poznato, obasiže 375 za piščeva života objavljenih bibliografskih jedinica kojima valja pridružiti i nekoliko postumno tiskanih Rešetarovih radova* (str. 31.). Govoreći o njegovom pristupu književnosti, T. Maštrović će primijetiti da se njegova književnopovijesna znanstvena djelatnost usmjeravala na polju filologije i to prvenstveno pozitivistički, u odnosu spram književnoga djela Rešetar uglavnom ne pokušava ozbiljnije mobilizirati ostali instrumentarij znanosti o književnosti (str. 34.). Kao primjer primjene takve filološke metode autor navodi Rešetarovu raspravu *Jezik Marina Držića*. Autor će se osvrnuti i na Rešetarov rad na priređivanju nekolicine hrvatskih lektionara, na obradu uglavnom tiskanih djela hrvatskih latinista ostavljajući po strani rukopisnu građu, na Rešetarov prinos ediciji *Stari pisci hrvatski*. Rad će se zaključiti pregledom važnijih književnopovijesnih sinteza koje spominju

ime Milana Rešetara s obzirom na njegovo visoko mjesto u hrvatskoj književnoj historiografiji (npr. književne povijesti Branka Drechslera Vodnika, Dragutina Prohaske, Alberta Halera, Slavka Ježića ili pak Mihovila Kombola).

Nikica Kolumbić će se u radu *Rešetarov prinos proučavanju stare hrvatske proze* osvrnuti na Rešetarov intenzivan interes za hrvatske lektionare. Izdvajajući *Zadarski i Ranjinin lektionar, Primorski lektionar iz 15. vijeka, Libro od mnozijek razloga* ili pak *Bernardinov lektionar* na kojima je Rešetar dugo i strpljivo radio, N. Kolumbić postavlja pitanje što je Rešetaru bio cilj i poticaj za takvu preciznu obradu često suhoparnih tekstova? U takvom radu ga je vodila misao da na temelju analize jezika najstarije dubrovačke proze dokazuje da se u drugoj polovici XV. vijeka i u početku XVI., (...) u Dubrovniku nije govorilo onako kako su pjesnici pisali, nego onako kako se vidi iz dubrovačke proze istoga i starijega vremena (...) (str. 46.).

Milan Rešetar kao izdavač Starih pisaca hrvatskih predstavlja sveobuhvatan pregled Rešetarova angažmana i doprinosa u izdavanju ove nezaobilazne edicije svakome tko se zanima za proučavanje starije hrvatske književnosti. Autor rada, Josip Bratulić, provest će nas kroz Rešetarov rad na izdanjima Akademijine edicije *Stari pisci hrvatski*. Ističući želju Akademije za izdvajanjem kroatističkih tema iz cjelokupnoga područja Južnoga Slavenstva, što je rezultiralo pokretanjem spomenute edicije u odnosu na Akademijine *Radove* i *Starine*.

Rešetar je za Akademijinu ediciju priredio sljedeće knjige: *Djela Iñacija*

Ćorgi (Ignjata Đorđića) u kojima su sadržane *Pjesni razlike* i *Uzdasi Mandalijene pokornice*. Zatim drugu knjigu *Djela Ignacijia Ćorgi* (istaknula S. L.) koja sadrži *Psaltijer slovinski* i *Prozu*. Drugo izdanje *Djela Marina Držića*, drugo izdanje *Pjesama Šiška Menčetića* i *Džore Držića*, treće izdanje *Djela Điva Frana Gundulića*. Metodologiju zacrtanu u knjizi koju je prvu priredio, slijedi i u svima ostalima. U uvodu će nastojati pokazati što je ušlo u određeno izdanje, koji su izvori, rukopisi, dosadašnja istraživanja, odnosno prijevode i prerade, o novom izdanju, život i književni rad pisca čija djela priređuje i na kraju slijede prilozi odnosno sami tekstovi.

Anica Nazor će se u radu *Rešetar i dubrovački ćirilski molitvenik iz godine 1512.* osvrnuti na dubrovački *Molitvenik* tiskan bosanskom ćirilicom (bosančicom) i Rešetarovo nastojanje oko njegova objavljivanja. Rešetar je priredio kritičko izdanje ovoga hrvatskoga euhološkoga spomenika na temelju fotografske reprodukcije koja se nalazi u Parizu (poznata su još dva primjerka koji se čuvaju u Oxfordu i Washingtonu). Autorica će istaknuti da su novija istraživanja pokazala da *Molitvenik* slijedi hrvatskoglagoljsku tradiciju, a i Rešetar je napomenuo da je knjiga bila namjenjena dubrovačkim katolicima iako je prvotno objavljen pod naslovom *Srpski molitvenik od g. 1512.*

Odnosom Milana Rešetara prema pitanju ikavštine ili ijekavštine odnosno čakavštine ili štokavštine u Dubrovniku pozabavio se Josip Lisac u radu "*Najstariji dubrovački govor*" i "*Najstarija dubrovačka proza*" Milana Rešetara što su i naslovne

sintagme Rešetarovih priloga o dubrovačkome govoru u prošlosti. Iako je prevladavala ijekavska štokavština, J. Lisac napominje da se nikako ne može tvrditi kako bi čakavština u Dubrovniku bila sasvim neprisutna. (...) Utjecaja čakavske Dalmacije svakako je u dubrovačkom književnom jeziku bilo, uključujući i prozu, poglavito, naravno, vjersku (str. 73.).

Rešetarov interes za hrvatske lektionare, *Zadarski, Bernardinov, Ranjinin lektionar* i *Korčulanski odlomak*, kojim je napravljen pomak u pogledu potrebe specijalizacije povijesnojezične i dijalektološke vizure (str. 89.), oprimjerit će se u radu Hrvojkje Mihanović-Salopek *Rešetarova interpretacija hrvatskih lektionara*. Autorica će istaknuti određene nedostatke Rešetarova pristupa (npr. zanemarivanje pjesničkoga književnoga jezika), ali i odati priznanje njegovu zaključku da jezično-umjetničke tvorbe renesansne književnosti Dalmacije i Dubrovnika iz XV. i XVI. stoljeća nisu nastale "ex nihilo" već su presudno povezane s tradicijom prethodnog razdoblja hrvatske latiničke i glagoljske crkvene književnosti (str. 88.).

Središnju okosnicu *Zbornika* predstavljaju radovi koji problematiziraju Rešetarov rad na opusima pojedinih dubrovačkih pjesnika: Šiška Menčetića, Džore Držića, Mavra Vetranovića, Marina Držića, Ivana Gundulića i Ignjata Đurđevića. U kontekstu povijesti hrvatskoga petrarkizma Mirko Tomasović (*Milan Rešetar o pjesnicima "Ranjinina zbornika"*), osvrćući se na Rešetarovo izdanje *Ranjinina zbornika* u nizu *Stari pisci hrvatski (Pjesme Šiška Menčetića i Džore Držića i ostale Pjesme Ranjinina zbornika)*,

razjašnjava Rešetarovo poetičko određenje prvih hrvatskih ljubavnih pjesnika. Pokazati će i Rešetarovo *insistiranje na regionalnoj, gotovo mjesnoj pripadnosti njihova pjesništva izvan matice hrvatske književnosti, koju nacionalnu odrednicu dosljedno ignorira* (str. 96.). Govoreći o relaciji Marulić i pjesnici Menčetić i Držić, M. Tomasović zaključuje da nije riječ o prodoru (prema Rešetaru) jezičnih osobina iz Dubrovnika u Dalmaciju već o *uzajamnosti kroz osjećaj pripadnosti istom prostoru i istoj zajednici, istom "jaziku" i književnosti, što je onodobne pisce povezivalo unatoč različitim administrativnim i kulturnim okolnostima Dubrovnika i Dalmacije u to doba* (str. 99.).

Milan Rešetar kao gundulićolog Dunje Fališevac naslov je rada u kojemu će autorica dati uvid u Rešetarov rad na tekstovima Ivana Gundulića. Iako mu je manjkala određena svijest o baroknoj epohi kao specifičnom dijelu europske književnosti, M. Rešetar je ipak dao vrijedan prinos posebno na određenju samoga korpusa tekstova, te na osvjetljavanju niza književnopovijesnih činjenica o životu i djelu dubrovačkoga pjesnika. Autorica će izdvojiti niz manjih Rešetarovih radova o Gunduliću (npr. od ranije recenzije Jensenove monografije iz 1900. *Gundulić und sein Osman*, pa sve do prikaza Körblerova izdanja Gundulićevih djela), te niz većih radova u kojemu će se osvrnuti na Rešetarovo treće izdanje *Djela Giva Frana Gundulića* u ediciji *Stari pisci hrvatski*, na opsežnu Rešetarovu studiju *Die Metrik Gundulić's* iz 1903., te na Rešetarove priloge o Gunduliću u 272. knjizi Akademijina

Rada. Smatrajući osobito važnom za određenje Rešetara kao književnoga kritičara studiju Gundulićev "Osman" koja je objavljena u novosadskom časopisu *Bratstvo*, D. Fališevac navodi da je riječ o jednoj od najtemeljitijih književnopovijesnih studija o Osmanu, studija koja otvara i predlaže rješenja za brojna zagonetna pitanja Gundulićeva epa, tog "homerskog pitanja" hrvatske književnosti. Upravo se u toj studiji Rešetar pozabavio *postanjem epa, sastavom njegove građe (udio romantičnih epizoda, vrhunaravnih sila i mitoloških elemenata, a isto i odnosom pripovjedača prema 'historičkoj istini' te udjelom lirskih elemenata u epu), njegovom kompozicijom, strukturom, žanrovskim odrednicama, psihologijom likova, jezikom, stilom i stihovima Osmana, a isto tako i odnosom epa prema Tassovu epu i narodnoj pjesmi* (str. 115.). Takva analiza čini Milana Rešetara vrsnim gundulićologom, i danas relevantnim i poticajnim.

Rešetar je u svom bavljenju dubrovačkim piscima često bio u poziciji 'prvoga', stoga nije neobično da su mnogi kasniji istraživači nastavili tamo gde je on stao. S takvom mišlju nas u rad o Rešetarovoj preokupaciji djelima Marina Držića uvodi Zlata Šundalić radom *Na tragu Rešetarove podjele Držićevih djela*. Navodeći Rešetarovu podjelu na a) 'čisto ozbiljna djela' b) dijelom ozbiljne dijelom šaljive pastorale u stihovima i u prozi i c) čisto šaljive drame, autorica npr. u prvoj skupini izdvaja 'životinju' kao stilsko sredstvo u Držićevim *Pjesnima* ili pak u *Hekubi* skicirajući tablicu s nazivima (npr. psica, satir, slavica, zvir, živina) i čestotnošću

njihova pojavljivanja (tablice se nalaze na str. 132.–135.)

Pastirsku igru *Od poroda Jezusova* i prikazanje *Posvetilište Abramovo* pripisao je Vetranoviću upravo Milan Rešetar. Antun Pavešković će u radu *Vetranović u polju Rešetarova znanstvenog interesa* izdvojiti Rešetarov prinos izučavanju djela Mavra Vetranovića bez obzira na često suhi filološki pristup koji je u ovom slučaju urodio učinkovitom Rešetarovom rekonstrukcijom pozorničkih realija *Posvetilišta Abramova*. Rešetar je bez arhivskih podataka, na temelju same analize teksta, donio ekskluzivno teatrološke zaključke (...) rekonstrukciju konkretne scene, čak i scenografije ... (str. 146.).

Ines Srdoč-Konestra u radu *Rešetarov prinos proučavanju Ignjata Đurđevića* ističe važnost Rešetarova rada na opusu ovoga pisca s obzirom na činjenicu da su do Rešetarove studije u ediciji *Stari pisci hrvatski* istraživanja uglavnom bila parcijalna. Rešetarovo kritičko izdanje djela Ignjata Đurđevića, iako nezaobilazno u polazišnim istraživanjima, ipak ne donosi konkretne ocjene dubrovačkoga pjesnika. Pretežno ostajući na usko filološkoj analizi teksta Rešetar u rijetkim prosudbama iskazuje svoje negativno mišljenje o baroknom stilu (sejčentističke floskule) uopće (str. 155.).

Pitanjem Rešetarove rekonstrukcije privatnoga i javnoga društvenoga života bavi se Slavica Stojan u radu *Dubrovačka svakodnevnica u književnopovijesnom radu Milana Rešetara*. Oslanjajući se uglavnom na čitanje arhivskih dokumenata njegova oca Pava, Rešetar im je pristupao fragmentarno i često ih je pogrešno

tumačio, ali, ističe autorica, zaslužuje svakako i našu pozornost i poštovanje činjenica da je Rešetar u vrijeme kada službena znanost nije poznavala mikrohistoriju zamijetio važnost kategorije privatnosti kao uvijek nazočne ljudske konstante, iskustva temeljenog na viđenjima zbilje različitih običnih ljudi (str. 226.).

Uočavajući Rešetarov konzervativni filološki pristup Nina Aleksandrov-Pogačnik u radu *Metodološke opaske uz radove Milana Rešetara* upozorava na njegov filološki dogmatizam, nezainteresiranost za metodologiju i za instrumentarij znanosti o književnosti. Autorica vidi razlog takvom pristupu u dosezima stare (bečke) slavističke škole XIX. stoljeća koje je Rešetar slijedio, te u određenim političkim implikacijama.

Rešetarov jezikoslovni rad je obuhvaćen radovima Sande Ham *Mjesto Rešetarove gramatike u povijesti hrvatskih gramatika*, Vlaste Rišner *O Rešetarovu odmaku od hrvatskih vukovaca* i Sanje Vulić *Rešetarova zapažanja o dubrovačkom govoru potkraj XIX. i u prvim desetljećima XX. stoljeća*. Dok će Mateo Žagar u radu *Rešetarove paleoslavističke teme: s margina dati pregled Rešetarova zanimanja za prve slavenske tekstove i rekonstrukciju slavenskoga pisma* (prvenstvo glagoljice).

U *Zborniku* su objavljena tri rada na njemačkom jeziku koja se uglavnom osvrću na filološki interes Milana Rešetara. Gerhard Neweklowsky će u radu naslovljenom *Milan Rešetar als Dialektologe* iznijeti nekoliko zanimljivih podataka o Rešetarovom dijalektološkom radu. Spominjući Rešetarovu disertaciju o čakavštini i njezinim današnjim i neka-

dašnjim granicama koja je 1891. godine objavljena u Jagićevu *Arhivu* pod naslovom *Die Čakavština und deren einstige und jetzige Grenzen*, autor će istaknuti da je ona utemeljila njegove povijesno-dijalektološke radove.

Radoslav Katičić u *Milan Rešetar und die Balkan-Kommission der Wiener Akademie*, osvrćući se na istraživačka putovanja i obilazak terena počevši od 1897. godine ističe Rešetarov doprinos na području dijalektoloških istraživanja. Njegove temeljne monografije o karakteristikama, raznolikostima i o rasprostranjenosti štokavskoga narječja, o govoru starih hrvatskih naseobina posebno u talijanskoj pokrajini Molise od posebne je vrijednosti u hrvatskoj znanstvenoj javnosti. U kontekstu djelovanja Balkanske komisije prvotno Komisije za povijesno-arheološko i filološko-etnografsko istraživanje Balkanskoga poluotoka, uz Vatroslava Jagića značajno je i djelovanje Milana Rešetara na planu terenskih dijalektoloških istraživanja.

U *Milan von Rešetar unterwegs mit dem Archivphonographen – über "die praktische Verwendbarkeit des Phonographen für linguistische Zwecke"* Gerda Lechleitner se dotiče Rešetarovih terenskih istraživanja u Hrvatskoj i u južnoj Italiji gdje su nastali određeni tonski zapisi koje autorica smiješta u kontekst uporabe fonografa na terenu. Fonograf i akustični izvori su također sastavni dio ne samo prirodnih već i humanističkih znanosti što su osobito podupirali filolozi i jezikoslovci. O tome svjedoči i Rešetarovo korištenje arhivskoga fonografa kao i njegova povezanost s fonogramskim arhivom u Beču.

Milan Rešetar je dao poseban prinos na području ostalih južnoslavenskih ali i europskih književnosti. Stoga su zanimljivi oni radovi koji se dotiču Rešetarova odnosa prema hrvatskom latinitetu ili smiještaju njegov rad među ostale slavističke teme.

Pitanje je li dio starije hrvatske književnosti koji je pisan latinskim jezikom, dio hrvatske ili latinske književnosti, nameće se svakom proučavatelju književnosti starijih razdoblja. Unatoč činjenici da su latinski jezik hrvatski pisci doživljavali kao nadnacionalni jezik mnogi su tom korpusu odricali pravo organske povezanosti latinитета s hrvatskom književnom baštinom. Pavao Knezović u radu *Rešetarov odnos prema hrvatskom latinitetu* smatra znakovitim stav M. Rešetara koji izriče u pismu Franji Fancevu: *U drugom redu ne bi se smjele uzimati samo stvari što [su] pisane srphrv. jezikom nego i sve one što su pisali naši ljudi i na drugim jezicima, osobito na lat[inskom] i talijanskom* (str. 179.). No u skladu s romantičarskim shvaćanjem pojmova kao što su jezik ili narod, nacionalnu su književnost mogla tvoriti samo ona djela koja su napisana na jeziku toga naroda. Takav stav se ogleda i u Rešetarovom priređivačkom radu, ističe Pavao Knezović, u kritičkom izdanju djela Ignjata Đurđevića gdje će njegovu latinsku poeziju opisati kao *cijelu hrpu njegovijeh bezličnijeh potonjih latinskih pjesama* (str. 182.). Unatoč Rešetarovom pozitivističkom detaljizmu, u opisu Đurđevićeve zbirke *Poetici lusurarii*, kako je primijetio Veljko Gortan priređujući izdanje te zbirke, Rešetar se oslanjao samo na indeks ne kontrolirajući

pojedinačne pjesme. Slične pogreške i nedosljednosti se pronalaze u čitanju i ostalih Đurđevićevih latinskih tekstova (npr. elegije *Ad Vincentium Petrovitium*) što je rječit dokaz Rešetarova odnosa prema pjesmama na latinskome, istaknut će Pavao Knezović. Njegov podvojeni stav, naime prvo žali što djela na latinskome nisu i tiskom objavljena, ali im zatim neadekvatno pristupa, primjetit će autor i u odnosu prema *Bibliotheci Ragusini* Sara Crijevića: *bilo bi dobro Crijevića objaviti, ali se i ne gubi mnogo time što nije tiskan* (187.). Isti odnos Rešetar ima pogotovo prema Đurđeviću znanstvenom radu koji je u cijelosti pisan latinskim jezikom. Ipak, on je dijelio mišljenje s ostalim članovima svoga razreda Akademije o koncepciji hrvatske književnosti prema kojoj latinizam nije njezin sastavni dio. Dio građe pisan latinskim jezikom tako za Rešetara postaje ništa drugo nego samo izvori, kao i sva ostala arhivska građa (190.).

U tematici koja bi pripadala ostalim slavističkim temama, nalaze se radovi koji se osvrću na Rešetarov odnos prema romantičarskom pjesniku *Gorskoga vijenca*. U radu *Milan Rešetar kao njegošolog* Vojislav P. Nikčević istaknut će Rešetarov rad kao Njegoševa bio-bibliografa gdje navodi trideset bibliografskih jedinica u kojima se najviše bavio *Gorskim vijencem*. Autor će se osvrnuti i na Rešetara kao njegošologa vukovske škole, kao Njegoševa tekstologa, kao Njegoševa književnoga povjesničara, kao i na Rešetarov leksikografski i leksikološki rad na jezičnoj građi i komentaru *Gorskoga vijenca*. Milorad Nikčević se u radu naslovljenom

Komentari "Gorskog vijenca" (1847.) Stefana Mitrova Ljubiše i Milana Rešetara. (Vidovi i prosudbe) osvrće na priređivanje i tumačenje *Gorskoga vijenca* iz pera Stefana Mitrova Ljubiše, jednoga od prvih proučavatelja Njegoševa djela. Milan Rešetar je prema autorovim riječima objelodanio čak deset izdanja *Gorskoga vijenca* s popratnim tekstovima. Unatoč često zamjeranoj "suhoparnosti", "nedorečenosti" ili pak "racionalizmu" čime je *zatomio Njegoševu poeziju*, (str. 319.), Rešetar je ostao uporan i dosljedan u svom proučavanju i komentiranju, te je uz Stefana Mitrova Ljubišu dao *izuzetan doprinos razvoju Njegoševe misli i recepcije njegova djela Gorski vijenac* (str. 322.).

Doticaj s teatrološkim temama možemo uočiti u radovima Branke Brlenić-Vujić *Rešetarova slika Dubrovnika – grada pozornice* u kojem autorica polazi od Rešetarova članka *Stari dubrovački teatar*, te rada Estele Banov-Depope *Milan Rešetar i tradicijski folklori teatar u Dubrovniku* u kojem se autorica dotiče i studija o dubrovačkim tradicijskim pokladnim dramskim igrama.

Nekoliko se autora u *Zborniku* pozabavilo i muzikološkim temama. Sanja Majer-Bobetko radom *Uloga Milana Rešetara u hrvatskoj glazbenoj historiografiji* u kojem se dotiče Rešetarovih priloga glazbeno-historiografske provenijencije. Zanimljivo je mišljenje autorice po kojemu je neke Rešetarove teze *moгуće držati začetkom polemike o prvim hrvatskim operama u Dubrovniku* (str. 337.). Riječ je o muzikološkim podacima u dramama dubrovačkih pjesnika, koji upućuju na moguću postojanje onodobne

opere, ali zasigurno potiču i na razmišljanje o udjelu glazbe u dramskim predstavama toga doba. Autorica će istaknuti činjenicu da je Rešetar prvi izdvojio i naveo glazbene brojeve u *Držićevim djelima*, te iznio pretpostavku o Držiću kao skladatelju tih brojeva (str. 337.). Značajan je Rešetarov članak *Stari dubrovački teatar* u kojem, ističe Sanja Majer-Bobetko, Rešetar smiono pretpostavlja i tezu o *Palmočićevoj Atalanti iz 1629. kao prvoj hrvatskoj operi, a pridružuje joj i Danicu* (str. 340.).

Rad Gorane Doliner *Prinos Milana Rešetara hrvatskim muzikološkim temama i usporedba s istovrsnim prilogima Josipa Vajsa* nastavlja muzikološke teme u *Zborniku* gdje se u prvom redu sagledavaju Rešetarove znanstvene preokupacije koje se mogu uključiti u glazbeno-analitičke radove muzikologa, posebno onih koji se dotiču istraživanja lekcionara, dijalekata i terenskoga rada.

Temom se izdvaja rad Acije Alfirević *Splitska profesura Milana Rešetara* u kojem se osvrće na Rešetarov rad u Splitskoj gimnaziji u razdoblju od 1884. do 1891.

Korespondencija Milana Rešetara će dobiti značajno mjesto u radovima Marije Rite Leto *Rešetarova pisma Vatroslavu Jagiću u zagrebačkoj Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici* gdje će autorica objelodaniti više od trideset pisama, dok će u radu *Korespondencija Milana Rešetara u Znanstvenoj knjižnici u Dubrovniku*, autorica Vesna Čučić objaviti više pisama upućenih Antunu Fabrisu, dum Niki Gjivanoviću, dum Antunu Liepopiliju koja svjedoče o Rešetaru kao bibliofilu.

Niz od 31 rada u *Zborniku* će se završiti *Dodatkom* gdje se nalazi *Nacrt za životopis Milana Rešetara (1860.-1942.)*, opsežna *Bibliografija Milana Rešetara i literatura o Milanu Rešetaru* i *Kazalo imena Rešetarove bibliografije i literature o Milanu Rešetaru* Martine Čavar. Bibliografija u impresivnom broju od 803. bibliografske jedinice obuhvaća razdoblje od 1884. do 2005. godine, na taj način dajući uvid u građu koja je nastajala kroz 121 godinu. U Dodatak su umetnuti i slikovni prilozi, uglavnom Milana Rešetara s obitelji, kao i prilog o rodoslovnom stablu koje je sastavio Neven Budak. No svaki rad objavljen u *Zborniku* prati ili fotografija, ili preslike nekoga faksimila, različitih dokumenata, naslovnih stranica pojedinih izdanja u čijim je priređivanjima sudjelovao Rešetar... podatci o njima nalaze se u *Popisu slikovnih priloga* pred kraj *Zbornika* (str. 563. – 565.). Posebno je zanimljiv prilog u *Zborniku* CD s pjesmom Petra Preradovića *Miruj, miruj srce moje* iz 1907. godine koju pjeva Milan Rešetar. Glasovni zapis je snimljen fonogramom kojim se Milan Rešetar koristio istražujući hrvatske govore u Hrvatskoj i u južnoj Italiji.

Prije nego li se *Zbornik* zatvori *Programom znanstvenog skupa u Kronici Međunarodnoga znanstvenog skupa o Milanu Rešetaru* Marinko Šišak će nastojati prikazati tijek simpozija posvećen književnom povjesničaru bez čijega bi rada na području istraživanja starije hrvatske književnosti, u prvom redu njegova priređivačkoga rada, mnoga današnja istraživanja bila zakinuta.

Saša Lajšić